

зазначає, що принцип громадянства має значення для застосування КК України у випадках вчинення злочинів за межами України, коли на момент виявлення злочину чи встановлення винного останній знаходився на території України або був виданий їй [4, с.36].

Дійсно безперешкодна реалізація національного принципу чинності КК України можлива лише, коли громадянин, який вчинив злочин за межами України, потрапляє на територію України. Однак, значення принципу громадянства не вичерпується лише такою ситуацією, воно вочевидь ширше, оскільки цей принцип входить до більшого правового механізму притягнення громадян України до кримінальної відповідальності в Україні за вчинені ними за межами України злочини. Цей механізм, з одного боку, стимулює державу до захисту інтересів власних громадян, з іншого, виступає гарантією невідворотності кримінальної відповідальності, що вочевидь важливо для держави на території якої перебуває громадянин після вчинення злочину і перед якою ініціюється видача.

Приклади позитивного вирішення розглянутого питання і, відповідно, зразки для вдосконалення нормативного змісту національного принципу чинності КК України можна знайти в зарубіжному законодавстві. Зокрема, згідно з ч.1 ст.6 Кримінального кодексу Республіки Білорусь (далі – КК Республіки Білорусь): "1. Громадянин Республіки Білорусь або особа без громадянства, яка постійно проживає в республіці, які вчинили злочин за межами Республіки Білорусь, підлягають відповідальності згідно з цим Кодексом, якщо вчинені ними дії визнані злочинними в державі, на території якої вони були вчинені, і якщо вони не були притягнуті до кримінальної відповідальності в цій державі..." [6].

Подібний підхід використаний і в Кримінальному кодексі Франції (далі – КК Франції). Зокрема, в ст. 113-6 КК Франції, зазначено, що:

"Кримінальний закон Франції застосовується до злочинів, вчинених громадянином Франції за межами території Французької Республіки.

Кримінальний закон Франції застосовується до проступків, вчинених громадянином Франції за межами території Французької Республіки, якщо вчинене діяння карається згідно з законодавством держави, в якій воно було вчинене.

Ця стаття застосовується й у випадку, якщо правопорушник набув громадянства Франції після вчинення правопорушення, в якому він обвинувачується" [7].

Таким чином, в наведених нормативних положеннях законодавства зарубіжних держав можливість відповідальності їх власних громадян за національним законодавством не ставиться в жодну залежність від положень міжнародних договорів цих держав.

Звичайно такий підхід, закладений у внутрішньому законодавстві, не означає, що в разі виникнення колізії з юрисдикцією іншої держави, остання видасть Франції чи Білорусі їх громадян і не притягне їх самостійно до кримінальної відповідальності, виходячи, скажімо з територіального принципу чинності її законодавства.

Однак, такий підхід забезпечує системний підхід держави до захисту інтересів власних громадян шляхом вжиття всіх можливих заходів для повернення власного громадянина і забезпечення йому можливості нести відповідальність згідно з національним законодавством. Його запровадження в КК України було б суттєвим кроком по реалізації припису ч.3 ст.25 Конституції України, де зазначено, що: "Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами".

Враховуючи вищевикладене, ч.1 ст.7 КК України слід викласти в наступній редакції:

"1. Громадяни України та особи без громадянства, що постійно проживають в Україні, які вчинили злочини за її межами, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом".

1. Декларация про принципы международного права, что относятся вносин и співробітництва між державами у відповідності до Статуту Організації Об'єднаних Націй від 24.10.1970 р. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua> 2. Конвенція про правопорушення та деякі інші дії, вчинені на борту повітряного судна від 14.09.1963 р. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua> 3. Міжнародна конвенція про уніфікацію деяких правил щодо кримінальної юрисдикції зі справ зіткнення суден та інших подій, зв'язаних із судноплавством від 10.05.1952 р // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua> 4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 4-те вид., переробл. та доповн. / А.М. Бойко, Л.П. Брич, В.К. Гришук та ін. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2007. – 1187 с. 5. Римський Статут Міжнародного кримінального суду // Український часопис міжнародного права. – №1. – 2002. – С.73–121. 6. Уголовный кодекс Республики Беларусь: Палатой представителей 2 июня 1999 года: одобрен Советом Республики 24 июня 1999 года: текст по состоянию на 12 марта 2007 г. – Минск: Амалфея, 2007. – 336 с. 7. Criminal Code of the French Republic // online legislative database of The Organization for Security and Co-operation in Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30>

Надійшла до редколегії 07.06.10

В. Шамрай, канд. юрид. наук, асист.

ГЕНЕЗИС ПРАВОВОГО СВІТОГЛЯДУ МИКОЛИ МІХНОВСЬКОГО

Стаття висвітлює становлення політичних та правових поглядів Міхновського, які стали основою його правової думки та майбутнього проекту конституції.

Ключові слова: проект конституції, погляди Міхновського.

Статья освещает становление политических и правовых взглядов Михновского, которые стали основой его правовой мысли и будущего проекта конституции.

Ключевые слова: проект конституции, взгляды Михновского.

The article represents up becoming of political and law looks of Mikhnovskiy, which became basis of him law idea and future project of constitution.

Key words: project of constitution, looks of Mikhnovskiy.

Микола Міхновський був наймолодшим сином у своїх батьків, він народився 19 березня (за старим стилем) 1873 року.

Необхідно наголосити на тому, що всі діти в сім'ї Міхновського були виховані в душі українського патріотизму і безкомпромісного служіння своїй батьківщині. Поведінка, старших братів і сестри, не могла не позначитися на формуванні світогляду наймолодшого Миколи

Міхновського. Відомо, що Володимир Міхновський був автором статей у "Полтавських єпархіальних відомостях" у яких з гордістю писав про теплі стосунки свого батька з родиною Маркевичів, про етнографічну діяльність батька тощо [13, 86]. Гаврило Міхновський – старший брат Миколи, став захисником селянських інтересів на чисельних судових процесах, яких не бракувало на Полтавщині після чисельних селянських виступів і

повстань, його високий рівень національної свідомості описує у своїх спогадах Д.Дорошенко: "В самих Прилуках ми зайшли до адвоката Гаврила Міхновського, рідного брата Миколи Міхновського, якого він дуже нагадував і обличчям і всією своєю постаттю, і своїм патріотизмом в самостійницькому дусі. Я завважив, що на його канцелярії напис був українською мовою, що тоді було рідкістю. Взагалі ціла родина Міхновських була широкоукраїнською" [5, 67].

Можна з переконаністю стверджувати, що образи пробуджені народною стихією полонили малого Миколу Міхновського і він уже з дитинства вважав себе нащадком "козацького роду", спадкоємцем борців за національну та соціальну справедливість [12, 227]. Посиливалися ці образи в дитячій уяві традиційними "домашніми читаннями", під час яких батьки ввечерами читали дітям твори Миколи Гоголя, Дмитра Стороженка, Данила Мордовія, Івана Котляревського, Григорія Квітки-Основ'яненка та інших класиків української та російської літератури.

Після закінчення гімназії перед Миколою Міхновський постає питання де продовжувати власну освіту? З великою долею ймовірності можна припустити, що на подальший вибір шляху майбутнього основоположника українського самостійництва вплинув його брат Гаврило, який у 1891 році працював на юридичному факультеті Київського університету святого Володимира і схилив Миколу до вступу саме на правничі студії. Відомо, що навчаючись в Київському університеті Гаврило Міхновський на літні вакації навідувався до рідної Турівки, де вів бесіди з молодшим братом, обговорюючи з ним проблеми студентського життя, політичну ситуацію, становище українського народу [14, с.39]. Очевидно, що саме Гаврило Міхновський переконав Миколу в тому, що служіння народу в якості оборонця його прав (адвоката) є найбільш благородною місією.

Матеріали фондів Київського державного архіву свідчать про те, що Микола Іванович Міхновський став студентом Імператорського університету святого Володимира в серпні 1891 року і закінчив повний курс навчання (у той час – 8 семестрів) в середині 1895 року [4, с.4].

Роки навчання в університеті, безперечно, вимагали від Миколи Міхновського потужної самовіддачі. На жаль, у розпорядженні вчених немає даних про всі іспити, які доводилося складати студентові юридичного факультету Міхновському Миколі Івановичу, але окремі екзаменаційні відомості з різних курсів навчання в архівах збереглися. Зокрема відомо, що під час літньої сесії 1892 року, студент першого курсу М.Міхновський 11 травня склав на "чотири" іспит з "Історії і загальної частини системи римського права" професорові Р. Соколовському. Через нез'ясовані причини Міхновський не з'явився на другий іспит з "Юридичної енциклопедії" призначений на 19 травня, а тому складав його наступного дня з іншою групою. Екзаменатори – ординарні професори Д.Піхно та О.Ейхельман, оцінили знання молодого студента на "чотири" [4, с.35].

Попри всі недоліки надто неповороткої системи університетської освіти в Російській імперії, отримана Миколою Міхновським фундаментальна університетська освіта, спілкування з професорами різних, часто діаметрально протилежних, політичних і державно-правових поглядів, справили на молодого Миколу Міхновського колосальний вплив. Згодом, у всіх написаних ним текстах чітко прослідковувалися його фундаментальні знання з державного й міжнародного права, російської правової системи, всесвітньої та української історії, вітчизняної правової традиції.

Роки навчання в Київському університеті святого Володимира відкрили перед Миколою Міхновським не

тільки можливість оволодівати знаннями зі спеціальності, але й суттєво розширити своє світобачення за рахунок систематичної самоосвіти, а також вперше масштабно проявити себе на громадсько-політичній ниві. Як відзначав П.Мірчук, навчаючись в університеті, М. Міхновський цікавиться творами П.Куліша, М. Костомарова, М. Драгоманова, працями українських етнографів і фольклористів, ближче знайомиться з ідеями українофілів, хлопоманів, соціалістів, глибоко шанує професора О.Кониського, духовного лідера українського студентства кінця XIX століття. Однак "політичним Євангелієм залишалися для нього тільки політичні поеми Тараса Шевченка" [9, с.20]. Міхновський майже відразу після початку навчання в університеті вступає в полеміку із соціал-демократичним гуртком, що вже існував у студентському середовищі, й намагається довести соціал-демократам помилковість їхніх суджень [10, с.27]. З першого курсу навчання М.Міхновський приєднується до української студентської Громади, до якої окрім нього входили такі помітні постаті українського національно-визвольного руху як В.Шемет, А.Кучинський, І. Стещенко, П.Тучапський, Б.Камінський, М.Кривенюк та ін. Власне, з цього моменту в студента М.Міхновського починають формуватися перші стійкі політичні переконання, починає кристалізуватися власне бачення світу, а його надзвичайно імпульсивна та активна постать невдовзі стає помітною в українському громадсько-політичному русі.

Тож немає нічого дивного в тому, що саме в Київському університеті виникає й перша українська політична організація – Кирило-Мефодіївське братство, яке ставить українську проблему в політичній площині. З появою цієї організації починається істотно новий період в історії суспільно-політичної думки України. Саме лідер братства М.Костомаров започаткував ідеї федералізму, республіканства та соціальної справедливості в українській політичній думці XIX століття. М. Костомаров у своїй відозві "Брати українці" висуває тезу широкого, демократичної федерації слов'ян: "Ми приймаємо, що усі слов'яни повинні з собою поєднатися. Але так, щоб кожен народ закомпонував свою Реч Посполиту і управлявся несмісимо з другими, так, щоб кожен народ мав свій язик, свою літературу і свою справу обществу..." [6, с.96].

Висуваючи ідею широкої української автономії М.Костомаров також висунув ідею цілковитої окремішності українського етносу від російського. Яскраво ці тенденції прослідковуються в його праці "Дві руські народності". У ній автор наголошував на культурних та політичних відмінностях, що є характерними російському та українському народам і природно розмежовують їх [7, с.260].

На загальний характер та методи діяльності громадівців у подальшому, вплинуло те, що царський уряд ґрунтував свою політику стосовно України не тому, що не визнавав окремішності українського народу. Тому в середовищі української інтелігенції черговий раз постає питання про створення теорії про українську ідентичність. У зв'язку з цим, громадівці наприкінці 1860-х – на початку 1870-х рр. розгортають активну видавничу та наукову діяльність, що співпадала з обраним ними просвітницьким напрямком. Це була напівлегальна боротьба за утвердження українського слова, українського етносу як нації, української історії як окремої науки, а не розгляд її в контексті російської. Це була копітка і вкрай необхідна, хоча на перший погляд і неполітична, робота для ствердження українства як окремої політичної спільноти [2, с.37-38].

Попри появу перших самостійницьких гасел основною політичною ідеєю в 1890-х рр. серед українських політиків залишався федералізм. Головними вимогами

українських суспільних і політичних діячів була демократизація суспільства в усіх галузях його життя та досягнення національно-політичної автономії для України шляхом перетворення імперій, до яких входили українські землі, у федеративні держави із демократичним суспільно-політичним ладом.

За таких умов, майже неподільного панування автономістсько-федералістських прагнень в українському суспільно-політичному русі розпочав свою громадсько-політичну діяльність Микола Міхновський.

До кола цієї найбільш радикально налаштованої української молоді долучився Микола Міхновський з перших місяців перебування в Києві.

На початку 1892 року, на думу більшості сучасних учених, до "Тарасівців" прилучився Микола Міхновський, який невдовзі стає одним з лідерів київського відділення організації [10, с.30]. Довгий час в історичній літературі побувала версія про те, що "братство тарасівців" було засноване в березні 1891 року, а серед його фундаторів та ідейних натхненників був саме Міхновський, який на могилі Шевченка зачитав поему Кобзаря і закликав присутніх до підготовки національної революції, яка дозволить створити самостійну державу [9, с.15]. Однак, дана теорія немає під собою ні історичних фактів, ні логіки. У березні 1891 року Микола Міхновський ще був гімназистом і навіть за умови його присутності на Чернечій горі навряд чи міг бути авторитетним промовцем в очах старших за нього студентів. Вона ґрунтується на хибному припущенні П.Мірчука про те, що Микола Міхновський вступив до університету в Києві у 1890, а не в 1891 році.

"Братство тарасівців" було доволі розгалуженою, як на нелегальну організацію, структурою, налічувало 10 філій, загальною чисельністю понад 100 осіб. Серед членів "Братства" були такі в майбутньому визначні постаті українського політичного руху, науки та культури як: М.Кононенко, В.Самійленко, Є.Тимченко, М.Коцюбинський, Б.Грінченко, І.Липа, М.Вороний та ін. Тому прийшовши до "Братства тарасівців" студент Микола Міхновський опинився в центрі українського політичного і культурного життя того часу.

У березні 1892 року, коли в одній із церковних шкіл на Солом'янці в Києві, відбувалося конспіративне святкування забороненого владою дня народження Тараса Шевченка, Микола Міхновський здійснив свою першу спробу публічної промови. Як згадував згодом О. Лотоцький: "Почав він хвилюючись, кількома реченнями, зупинився, підійшов до дверей і безнадійно схилив голову на одвірок. Так ще тоді не призвичаєні були люди публічно говорити, що спасував промовець, який пізніше уславився своїм красномовством, як адвокат в суді при різних громадських виступах" [8, с.212]. Однак, очевидно це була перша і остання публічна невдача Миколи Міхновського. Уже через рік Міхновський перетворюється на доволі шановного лідера українських студентів Києва. Про це яскраво свідчить той факт, що у вітальній адресі на честь 25-літнього ювілею творчої діяльності М.В. Лисенка серед 28 підписів студентів Університету святого Володимира прізвище Міхновського стоїть другим. Ще через місяць – у квітні 1893 року – він головує на першому нелегальному з'їзді "Братства тарасівців" у Києві. На з'їзд прибуло тридцять осіб, серед яких були визнані на той час українські діячі – М.Коцюбинський, В.Самійленко, І.Липа, В.Дейша та ін. [9, с.204]. Безперечно, що двадцятирічний Микола Міхновський ніколи б не отримав права головування в такому поважному товаристві якби не був достатньо відомим, активним і авторитетним членом "Братства". На жаль, точно не відомо які саме рішення прийняв з'їзд, але можна припустити, що саме на цьому зібранні було затверджено перший програмний документ "Братства тарасівців" –

"Profession de foi молодих українців" ("Символ віри молодих українців"), який у тому ж таки квітні 1893 року був опублікований у львівському часописі "Правда", який символізує розрив молодішої генерації українських політичних і громадських діячів зі старим українофільським середовищем, орієнтованим на культурницькі потреби. Молоді українські діячі стверджували, що базуючись на старих здобутках, вони прагнуть до нового політичного життя. "...українофільство показало нам і цілому світові, що існує, нидіє якийсь зневолений грабований нарід, що зветься Українцями; воно поставило нашу ідею на науковий міцний ґрунт; воно стало підвалиною сучасних Українців. В сім його історична заслуга.... і поскільки ми поважаємо і шануємо щирих українофілів, наших батьків, поскільки ми, свідомі Українці, не бажаємо подальший розвиток українофільського руху серед нашої суспільності" [1, с.19-20].

Як бачимо, ідея порятунку пригнобленої нації, як безцінного діаманту в загальнолюдській короні була розвинута Миколаю Міхновським, цілком можливо, що саме ним вона й була внесена на український ґрунт. На можливе авторство цієї ідеї вказує також згадка про "однакове право" всієї "людськості". Саме Микола Міхновський, як юрист, у майбутньому приніс в українську політичну думку правовий аспект, посилення на загальнолюдські, національні права, які стали нормою західноєвропейської правової системи від часів Великої французької революції.

Для нас є однозначним те, що саме в "Братстві тарасівців" Микола Міхновський заклав основи свої політичних поглядів як переконаний самостійник, в ньому він вперше отримав можливість викласти свої ідеї в програмних документах, запропонував оригінальні думки поєднання загальнолюдських і національних цінностей, подивився на кожну окрему націю як складову світового організму, який загалом не може бути здоровим за умови "недуги" одного "органу". Робота в нелегальній організації навчила Міхновського правилам конспіративної діяльності, дала йому неocenний організаційний досвід, перетворила Миколу Івановича на талановитого оратора й авторитетного молодіжного лідера.

Колосальний вплив на становлення світогляду та політичних поглядів Миколи Міхновського, безперечно мали ті публічні дискусії, які велися українською інтелігенцією в першій половині 1890-х рр. Насамперед йдеться про полеміку між М.Драгомановим та Б.Грінченком викладену в "Листах з України Наддніпрянської" (Б. Грінченка) та "Та листах на Наддніпрянську Україну" (М. Драгоманова). Будучи по боці більш радикального Грінченка, Міхновський, водночас, схвально сприймає окремі ідеї М.Драгоманова. Зокрема, велике враження на студента Міхновського справив памфлет М. Драгоманова "Історична Польща і великоруська демократія" [3, с.212].

Свій відбиток на світогляді Міхновського залишив візит у студентські роки до Львова і знайомство з українським політичним життям Галичини. У Львові Микола Іванович знайомиться із колишнім однокурсником свого брата Михайлом Грушевським, а також із провідним українським літератором та публіцистом Іваном Франком. Останній справив особливо велике враження на кристалізацію суспільно-політичних орієнтирів Міхновського. Сучасник Миколи Івановича А.Жук згадував: "Знаючи трохи Міхновського, можу твердити, що найбільший вплив на формування його світогляду і його політичних поглядів мав власне Іван Франко, своєю публіцистикою і своїми патріотичними віршами... Однак жоден вчитель не міг дати конкретних відповідей на безлічі питань, зокрема політичних, які щоденно ставило життя. Це робив сам Міхновський. Він був занадто безпосередньою натурою, щоб з писань Франка і Дра-

гоманова не витягти найбільше йдучих політичних кон- секвенцій..." [3, с.59].

Так у родинній оселі батьків, у розмовах із братами і ровесниками, у часи студювання гімназійних наук, у підпільній роботі, дискусіях і суперечках, в роки навчання в Київському університеті, зароджувався світогляд людини, якій судилося невдовзі відкрити нову епоху в українській політичній і державно-правовій думці – епоху самостійництва. Тезово формулюючи політичні переконання Міхновського на момент закінчення університету, можна стверджувати, що він вірив у:

- природну рівність усіх націй, незалежно від того чи вони належали до категорії "історичних" чи "неісторичних",
 - неможливість збалансованого розвитку людства за умови існування поневолених народів,
 - необхідність здобуття повної самостійності України як реалізації природного права нації на самовизначення.
- Згодом, вступивши у доросле життя, адвокат і політик Микола Міхновський, розвине та закріпить свої світоглядні засади, закладені в молоді роки у формі нових політичних і правових концепцій.

1. Profession de foi молодих українців // Українська суспільно-політична думка в 20 столітті: Документи і матеріали. – Т. 1. – Б. м.: Сучасність, 1983. – С. 19-20. 2. Бутенко А.П. Еволюція поглядів М. Міхновського на українську державність та шляхи їх практичної реалізації. – Бутенко А.П. Дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 – історія України. К.: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2005. – 219 с. 3. Гирич І. Листування З.Книша і А. Жука з приводу книжки про М.І. Міхновського // Молода нація. – 2003. – № 2. – С. 212. 4. ДА м. Києва – Ф. 16. – Оп. 465. – Спр. 597. – Арк. 15. 5. Дорошенко Д. Мої спомини про давнє-минуле (1901-1914 роки). – Вінніпег – Манітоба, 1949. – 67 с. 6. Кирило-Мефодіївське товариство: у 3 т. / АН УРСР. Ін-т. історії та інші. Редкол. П. Сохань (гол ред) та інші; – К.: Наукова – думка, 1990. Т.1. / Упоряд. І. І. Глизь та інші. – С. 96. 7. Костомаров Н. І. Две русские народности. // Основа. – 1862. – № 5. – С. 253-287. 8. Лотоцький О. Сторінки минулого. – Т. 1. – Варшава, 1929. – С. 212. 9. Мірчук П. Микола Міхновський. Апостол Української держави. – Мірчук П. Філадельфія: Товариство студуючої молоді ім. М. Міхновського // Молода нація. – 136 с. 10. Ситнік В.П. Громадсько-політична діяльність М.Міхновського. Ситнік В.П. – Дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 – історія України. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2005. – 208 с. 11. Слабченко М. Матеріали до економічно-соціальної історії України XIX століття. – Харків, 1927. – Т. 2. – С. 204. 12. Совачева Г. Спомини про Миколу Міхновського // Молода нація. – № 2. – 2003. – С. 227. 13. Стомба О. Матеріали до історії роду Міхновських // Український історик – 1983. – № 2. – С. 74-92. 14. Турченко Ф.Г. Микола Міхновський: життя і слово. Турченко Ф. Г. – К.: Генеза, 2006. – 320 с.

Надійшла до редколегії 07.06.10

УДК 346.21+347.192.3 + 347(075.8)

І. Лукач, канд. юрид. наук, асист.

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА В АНГЛІЇ ТА США

В статті досліджується історія становлення корпоративного права в законодавстві Великобританії та США, а також розглядаються його витоки в стародавній та середньовічній історії. Зроблена періодизація корпоративного права США та Англії: створення компаній шляхом видачі хартії та шляхом реєстрації.

Ключові слова: корпоративне право; історія становлення корпоративного права в Стародавньому світі та Середньовіччі; історія становлення корпоративного права в Англії та США.

В статье исследуется история становления корпоративного права в законодательстве Великобритании и США, а также рассматриваются его истоки в древней и средневековой истории. Произведена периодизация корпоративного права США и Англии: создание компаний путем выдачи Хартии и путем регистрации.

Ключевые слова: корпоративное право; история становления корпоративного права в Древнем мире и Средневековье, история становления корпоративного права в Англии и США.

In this paper the history of the formation of corporate law in the UK and the U.S. is examined, as well as its roots in ancient and medieval history. Periodization of corporate legislation in America and England was made: the legalization of companies by issuing a charter and by registration.

Keywords: corporate law, corporate formation history in the Old World and the Middle Ages, History of corporate law in England and the USA.

Корпоративне право – одна з найбільш динамічних і, разом з тим, сталих за формою галузей господарського права. Остаточне формування системи корпоративного права відбулося ще на початку ХХ ст., а його догматизація відбулася в 50-тих рр. ХХ ст. В цій статті ми хочемо прослідкувати основні етапи формування юридичної корпоративної думки протягом 19-20 ст. та виявити загальні передумови формування корпоративного права до 19 ст.

Однією з причин дослідження є той факт, що автором виявлено одноманітність регулювання корпоративного права в різних країнах. А саме, основні корпоративні інститути управління принципово майже не різняться, хоча і мають специфічні особливості. Саме тому потрібно виявити спільні риси в розвитку корпоративного права. Ми обрали Сполучені Штати Америки (далі – США) та Великобританію як країни в яких, по-перше, в сучасному розумінні виникли корпорації, а потім і сформувалися, по-друге, за невеликим винятком, корпоративне право цих країн завжди було візцевим, а інші країни приводили своє законодавство у відповідність з основними тенденціями його розвитку в цих країнах.

В українській та російській науці приділялася деяка увага історію становлення корпорацій, зокрема в працях В.А. Белова, О.М. Вінник, В.В. Гуціна. Проте комплексного дослідження становлення корпоративного права в

Великобританії та США не було зроблено. Метою статті є розкриття історичного процесу становлення корпоративного права в англосаксонській правовій системі.

Перш за все хотілося б відійти від основного предмету дослідження та показати історичні прототипи корпорацій. У цьому зв'язку цікавим є підхід професора Єльського університету Канна про те, що задовго до проникнення в Стародавню Індію античних ідей, в Індії виникають реальні юридичні особи [19, 8]. Вони дістали назву срені та були відділені від їх членів. Цікавим фактом є те, що деякі срені налічували до 1000 членів та управлялися 2-3 виборними головами – виконавчий орган, – що отримували навіть зарплатню за таку адміністративну роботу [19, 9]. Влада виконавчого органу була обмежена асамблеєю – прообраз загальних зборів, – що могли суттєво обмежити владу виконавчого органу або ж навіть його замінити [19, 13]. Важливим елементом було державне регулювання діяльності срені, а саме, раджа встановлював чим вони мали торгувати, ціни та якість продукції [19, 12]. Таким чином, срені мали деякі важливі ознаки корпорації: відділене майно від вкладників, наявність виконавчого органу та загальних зборів.

На наш погляд, навряд чи можна прослідити становлення корпорацій в Стародавньому Римі, хоча там і зародилися перші юридичні особи. Так, у стародавньо-

